

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΑΛΛΑΟΥΝΗ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ - ΣΥΝΘΕΤΕΣ - ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ

Κάθε φορά που, άνοιγοντας το ραδιόφωνό μου, άκούω ν' αναγγέλλουν «Δημοτικά τραγούδια από τό συγκροτήματα τάδε», ή τύχη νάχη άρχισή κιόλας ή άκομπή, τό κλείνω στή στιγμή. Μου είναι άδύνατο νά ύποφέρω αυτά τή λαρυγγώδη ξεφαντιά, αυτά τή βάνουσα «εσκιομάτα» τής φωνής, που συνοδεύονται μέ τόν «όρουαγδόν» τών τάχα λαϊκών μουσικών..... Είναι τρομερό νά λέω πώς άπεθανάουμαι τή δημοτικά μας τραγούδια; Μά σπεύδω νά δηλώσω εύθός έξ άρχής, ότι δέν είναι τή δημοτικά τραγούδια μας που δέν μπορώ ν' άνεχθώ, άλλά τόν ΤΡΟΠΟ που έκτελούνται, τρόπο που σκοτώνει αυτά τή άριστουργήματα τής λαϊκής έμπνεύσεως, αυτούς τούς ήθροαυρούς τής πατρίδας μας και που τή κάνει άντιπαθητικά στους περισσότερους—ίσως σ' όλους—τούς άκροατές... Γιατί είναι καιρός που μ' άπασχολεί αυτό τή ζήτημα και πριν άποτολήσω νά γράψω τούτες τίς γραμμές, έκανα μιά μικρή έρευνα όλόγυρά μου. Είναι άφάνταστο πόσο άνθρωποι τού λαού, όχι μορφωμένοι μουσικά, όχι μέ αατί έξοικειωμένο στή «Δυτική μουσική, άνθρωποι που δέν έχουν πατήσει ποτέ σ' αΐθουσα συναυλίας, άνθρωποι άπολοι και άγνοοι, μόλις άκούσουν αυτά τή λεγόμενα «συγκροτήματα δημοτικού τραγουδιού» γυρίζουν τό κομπή τού ραδιόφωνου τους, λέγοντας: «ώχ, άδερφέ, πάλι αυτά τή βλάγια!»

Άντίθετα, οι ίδιοι αυτοί λαϊκοί τύποι άκούνε πολύ εύχάριστα όλα τή «μοντέρνα» Έλληνικά τραγουδάκια και ιδιαίτερα τή λεγόμενα «σερρέτικα» ή «ρεμπέτικα» τούς νέους αυτούς κορπούς τής Έλληνικής Μούσας, που τόσο νεεριάζουν τούς μουσικούς μας. Βρισκόμαστε, δηλαδή, μπροστά σ' ένα παράξενο φαινόμενο: Ένας λαός άπορνείται τή τραγούδια του, τή τραγούδια που τόσο στενά δένονται μέ τήν Ιστορία του, τή τραγούδια που παρηγορήσαν και έμψυχώσανε τή «Έθνος στους μαύρους αιώνας τής σκλαβιάς του, που έμψυούσανε έλπίδα και θάρρος στις καρδιές, τή τραγούδια που συνώδεψαν ήρωισμό και νίκες, και που, σάν τή προσέξη ένας μουσικός — και πόσο τή προσέξη, όχι μονάχα δικού μας αλλά και ξένοι — μένει έκστατικός μπρός στον πλούτο, στήν ποικιλία τους, στήν όμορφιά τους.

Γιατί τάχα αατή ή περιφρόνησι στο δημοτικό μας τραγούδι; Γιατί έγώ ή ίδια που τόσο τή μελέτησα και τ' άγάπησα, δέν μπορώ τώρα νά τ' άνεχθώ; Ό λόγος είναι πολύ άπλοός: Όπως κι' έγω, έτσι κι' όλοι οι άλλοι, οι άπολοι και άγνοοί άνθρωποι τού λαού, δέν μπορούν ν' άνεχθούν τόν βάνουσα και βάρβαρο τρόπο που έκτελούνται από τούς άκαλλιέργητους «λαϊκούς» τραγουδιστές. Κι' έτσι, όσες ώρες κι' άν άφιερώνω τή ραδιόφωνο στο δημοτικό τραγούδι, τή δημοτικό τρα-

γούδι άργοπεθαίνει. Κανένας δέν έχει άρει νά τ' άκούη και κανένας δέν έχει διάθεσι νά τή τραγουδήση Όλοι μας τραγουδούμε σέ κάποια ώρα τής ημέρας μας—σέ μιά διασκεδασί, σέ μιά έκδρομή, πάνω στή δουλειά μας. Μά κανένας, άπολύτως κανένας, δέν θά τούρην νά σιγομουρμουρίση ούτε τή «Σαράντα παλληκάρια...», ούτε τή «Καρβί από τή Χίο», ούτε τίποτα άλλο. Θ' άκούσετε όμως κόσμο και κοροϊαή νά οίγομουρμουρίση τή «Ένα βράδυ ποδβρεχε...» και τή παρόμοια, έκτός άν προτιμήσ καμιά άρια άπ' τή «Μποέμη» ή άπ' τόν «Ριγκολέττο»—όπως συμβαίνει συχνά μέ άνθρώπους εργατικούς, λαϊκούς τύπους, που λατρεύουν τή Μελόδωρα. Άλλά δημοτικό τραγούδι, δέν άκούτε ποθενά. Ούτε άπ' τή παιδιά τών σχολείων, μάλιστα ή μικρά. Κι' αυτά επίσης τραγουδούν τή «Ένα βράδυ ποδβρεχε...» ή τήν «Ταμπακιέρα» ή δέν έξρω τί άλλο τέτοιο.

Τό δημοτικό τραγούδι πεθαίνει. Και ήθικο αατουργοί τού θανάτου του είναι όλοι όσοι διευθύνουν και κατευθύνουν τή μουσική μας ζωή, είναι οι συνθέτες μας, είναι οι τραγουδιστές και τραγουδιστριές μας, είναι τή Ώδεια μας, είναι ό ραδιοφωνικός μας Σταθμός.

Πώς γεννήθηκαν αυτά τή «λαϊκά συγκροτήματα» δημοτικού τραγουδιού, που τώρα μέσ τυρανούν τ' αατά μας μέ τέτοιο άπαράδεχτο τρόπο; Τό πράγμα έχει μιά προϊστορία και είναι, δυστυχώς, τή άποτέλεσμα και ή εξέλιξι μιάς μεγάλης και νευναίας προσπάθειας που κανανε μερικοί άνθρωποι για νά ζωντανήσουν και νά διαδύσουν τό άγνό Έλληνικό δημοτικό τραγούδι.

Ναι, έτσι άρχισε ή Ιστορία: Βρισκόμαστε γύρω στή 1936. Τό δημοτικό τραγούδι ήταν σέ τέλεια παρακμή και άφάνεια. Στά «σερρέτα τραγουδιού» που δίνονταν τότε—όπως και τώρα, άλλωστε—ήπρηχε στή πρόγραμμα και κανένα δημοτικό τραγούδι άναρμονισμένο από διαφόρους συνθέτες μας—άν έλεγαι «ακοκοποιημένο» θά ήθουνα πού σωστή—άλλά, όπως κι' άν ήταν άναρμονισμένο, δέν μπορούσε νά μιλήση στήν καρδιά κανένος, έτσι όπως τραγουδιόταν άπ' τούς «διακεκριμένους» καλλιτέχνες τού τραγουδιού—ιδιαίτερα τίς καλλιτέχνιδες—χωρίς κατανόησι τού ύφους, σάν μιά άρια ή ένα λήνη, τή να σου κάνουν κι' οι τραγουδιστές, όταν έτσι τούς μορφώνουν; Άπ' τήν άλλη μεριά, οι λαϊκές τάξεις, ό κόσμος που δέν πατάει σέ συναυλίες, τάχη ρίξει στον «άμανε», νομίζοντας πώς τραγουδάει δικά του, Έλληνικά τραγούδια, όταν δέν τραγουδοεί τή άλαφρά τραγουδάκια τής εποχής. Κατά χιλιάδες πουλιόντουσαν οι δίσκοι μέ τούς άμανεδες και δη ή «Άθινα και ή έπορχία φυσικά, άντιλαόσε από τή μακρόσυρτα τραγούδια τής «λαγγυμένης Άνατολής».

Ένας άνθρωπος βρέθηκε που θέλησε να ξεκαθαρίσει την κατάσταση: 'Ο Κώστας Κοτζιάς, τότε υπουργός-διοικητής Πρωτεύουσας. 'Ο Κοτζιάς ήξερε πως με διαταγές—είχε άπαυρούς, πράγματι, την πόλησι δίκομο με άμανέδες—δέν θά γινόταν τίποτα. 'Έπρεπε να δώσει στο λαό κάτι άλλο στή θέσι του άμανέ. Μαζέψε λοιπόν τριγύρω του μερικούς ανθρώπους που στή μουσική και πνευματική τους καλλιέργεια είχε έμπιστοσύνη, τους υπέβαλε τίς ίδεές του και ζήτησε και τίς δικές τους. Πώς θά ξαναζωντανάουσε το Δημοτικό Τραγούδι; 'Όλοι βρέθηκαν σύμφωνα, πως το Δημοτικό Τραγούδι γιά να ξαναζωντανάψη θάπρεπε να δοθί στο λαό άμορφο, άπλο, φυσικό, έτσι όπως το τραγουδάει ο ίδιος ο λαός, χωρίς «τεχνικές» ένορμονιές και χωρίς συνουδέα πιάνου, άλλα με δυό-τρία ελαϊκά δρυανα». Και μήκαμε λοιπόν στή δουλειά. Γιατί όταν λέμε τραγούδι «άμορφο, άπλο, φυσικό» αυτό, προϋποθέτει τέχνη και μεγάλη τέχνη μάλιστα. 'Η τέχνη δέν είναι αντίγραφο τής Φύσεως, και γιά να φθάσης να τραγουδάς άφραϊ και «φυσικά», δέν θά πη 'ν αντίγραψης τόν λαϊκό τραγουδιστή, τόν χωρικό π. χ. που τραγουδάει άμέμελος ένώ δουλεύει στή χωράφια του ή όταν μύσθω σ' ένα γλέντι, άλλα να καταφέρης να τραγουδάς «σάν κ' αυτόν, στή ύφος του, στή «στόλ» του με τέτοια τέχνη, που να μην φαίνεται πως κάνεις «τέχνη». Δουλέψαμε μñες. Βρήκαμε έναν περίφημο βαρόνο και μια τραγουδιστρια. 'Ήταν κ' ο δυό άνθρωποι του θεάτρου, ο βαρόνος μάλιστα ιδιαίτερα καλλιεργημένος, καταλάβαινε τί γυρεύαμε. Βρήκαμε και τρεις-τέσσερις λαϊκούς οργανοπαίκτες—γιάτί, φυσικά, οι μεγάλοι μας «σολίστες» δέν θά καταφέρναν ποτέ να παίξουν σάν λαϊκοί, ή και δέν θά καταδεχόντουσαν. Κ' έπειτα από πρβρες που μās πήραν πολλούς μñες, παρουσιάσαμε το «συγκροτήμα» μας σέ μια συναυλία που σημείωσε τεράστια έπιτυχία και ξαναδόθηκε πολλές φορές. Αυτό ήταν άγνό, άφραϊ, σόστο Δημοτικό Τραγούδι. Τι έγινε παρακάτω; Κίνητη την έποχή άρχισε ή λειτουργία του Ραδιοφώνου μας Σταθμού. Και συνάμα άρχισαν να εμφανίζονται διάφρα λαϊκά «συγκροτήματα» κατά άπομίμησι του δικού μας. 'Ο αδέχαστος Κοτζιάς είχε, βέβαια, κ' άλλες έννοιες. 'Εμείς οι άλλοι βαρεθήκαμε—δέν είχαμε, άλλωστε και κομμά δικαιοδοσία ελέγχου σ' ότι γινόταν στο Ραδιόφωνο ή άλλο. Το δικό μας συγκρότημα ξεφτρε, διαλύθηκε—δέν είχε κομμά έπίσημη άναγνώριση ούτε ήχορήγησι, ούτε κανενός είδους προστασία κι οι άνθρωποι θέλανε να ζήσουν φυσικά. Και να, που καταντήσαμε σήμερα! Στήν άρχή χαιρόμασταν γιά την καινούρια άνθησι του δημοτικού τραγουδιού μας και έλπίζαμε κάποια εξέλιξι, κάποια «όνοδο». 'Αλλά συνέβηκε το αντίθετο: Τέλειο κατρακύλισμα, τέλειος έξευτελισμός του Δημοτικού Τραγουδιού—σίγουρος θάνατος....

Τι θάπρεπε να γίνη; Να σταματήσουν, πρώτ' άπ' όλα τα λαϊκά αυτά «συγκροτήματα» που μās ξεκουφίνουν. Το Ραδιόφωνο είναι ο μεγάλος δάσκαλος του λαού. Πρέπει να δίνη στο λαό «τέχνη». Λέμε «λαϊκή τέχνη» και δέν καταλαβαίνουμε την έννοια. 'Απ' τη στιγμή που ένα τραγούδι, ένας χορός, ένα ποίημα, άπόλυτα λαϊκά, άνεβαίνουν στή σκηνή του θεάτρου ή παρουσιάζονται άπ' το Ραδιόφωνο, γίνονται ΤΕΧΝΗ, μόνο που ή τέχνη αυτή πρέπει ναίνι φυσική, άπλη, καθάρια, ΩΡΑΙΑ—σύμφωνη με το λαϊκό στόλ. Κ' αυτά, όπως λέω και παραπάνω, δέν πετυχαίνονται παρά με

δουλειά, με μελέτη. Με την τέχνη φθάνουμε στή Φύσι.

'Επομένως, ν' άφίσουμε τους λαϊκούς τραγουδιστές και τραγουδιστριές να τραγουδούν στο σπίτι τους, στή χωριά τους, στή γλένια τους και να έμπιστευθούμε την έρμηγεια του Δημοτικού Τραγουδιού μας στους μορφωμένους καλλιτέχνες μας που οι τόσο καθηγητές τραγουδιού τόν 'Ωδεϊών πάσης 'Ελλάδος, άν θέλουν ναίνι άδειοι τής άποστολής τους, να διδάσκουν κατάλληλα. Στά σχολεία, θάπρεπε να διδάσκουν στή παιδιά το Δημοτικό Τραγούδι άληθινοί παιδαγωγοί—μουσικοί, άχι οι διάφοροι καθηγητές που δέν συλλογίζονται τίποτ' άλλο παρά την έπίδειξι: Μοδύχε ν' άκούσω μαθητές να τραγουδούν δημοτικά τραγούδια συνουδέα... μεγάλην όρχήστρα γιά να κáνη την έπίδειξι του ό καθηγητής ως μάετρος!!

'Απ' την άλλη μεριά, οι συνθέτες μας, πρέπει να μελετήσουν σωστά το Δημοτικό μας Τραγούδι, τίς κλίμακες του τις ίδιότητες, τους ίδιότυπους ρυθμούς του και να το έναρμονίσουν άπλά, άνάσφαρα, σέ άπόλυτη συμφωνία με τίς κλίμακες και τους ρυθμούς του, με την έσώτερη ούσία του. Να κάνουν ηλιαδή δουλειά άχι έμπνεύσεως, άλλα έπιστήμης.

Και το «γνήσιο» Δημοτικό Τραγούδι να χαθί; Θά πουνε, ίσως, μερικοί... Σέ κανένα μέρος του κόσμου δέν βγάζουν στή σκηνή ή στή Ραδιόφωνο αυτόοια, «γνήσια»—άς ποέμε—τά δημοτικά τραγούδια και τους λαϊκούς χορούς. 'Αν πάρουν λαϊκούς καλλιτέχνες, τους γυμνάζουν, τους όπλοβάλουν σέ μια πειθαρχία. 'Αποτυπώνουν όμωσ σέ δίσκους γραμμοφώνου και φυλάε προσεκτικά τά δημοτικά τραγούδια, τους χορευτικούς σκοπούς, έτσι όπως τά λέει ο λαος στις διάφορες έπαρχίες τής χώρας, φτιάχνουν ένα είδος Μουσείου Λαϊκής Μουσικής. Αυτόος τους δίσκους θά μελετήσουν οι συνθέτες, οι μουσικοί, οι καθηγητές, οι καλλιτέχνες του τραγουδιού γιά να βρούν τό «στόλ», τη σωστή έκφρασι, να έμπνευσθούν άκόμα. Δέν δίνουν αυτούς τους δίσκους σέ δημόσια γενική άκράσι «έτσι όπως είναι». 'Αλλά γιά όλα αυτά φροντίζει το Κράτος, που βρίσκει τους κατάλληλους ανθρώπους και τους στέλνει να μαζέψουν ύλικό, να ξεχωρίσουν, να καταγράψουν. Μόνο έτσι μένει άθάνατο το δημοτικό τραγούδι ένώς έθνους κ' άχι με τα «λαϊκά συγκροτήματα» που άνελέγκτα μās παρουσιάζουν σάν τάχα πραγματικούς έρμηγηντες του Δημοτικού Τραγουδιού.

Ίσως όμωσ ναπρεπε να συμπληρώσω αυτές τίς σκέψεις μου... Μοδύχεται τώρα στό νοú και τό άλλο είδος τραγουδιού, αυτό το λεγόμενο «εσπέρτικο» που δέν μπορούμε καθόλου ν' άπορρίψουμε, άφοβ βγαίνει άπό το λαό και είναι μια έκφρασις—είτε θέλουμε, είτε άχι—τής έποχής μας.